

# AYDINLATMA TEKNİĞİ VE MİMARİ MEKÂNLAR

*25 yıl öncesinden bugüne  
aydınlatma tekniği problemleri üzerine ...*

Aydınlatma tekniğinin mimari mekânlarda uygulanmasına dönük ilk bilgilerin ülkemize 25 yıl kadar önce geldiği söylenebilir. O yıllarda kurulan **Tekfen Aydınlatma Enstitüsü**, Avrupa'daki benzerleri ile her bakımdan aynı düzeyde idi. Bu enstitüye bağlı proje bürosu o zamanlar önemli yapılar için küçümsenemeyecek sayıda aydınlatma projesi yaptı ve projeler titizlikle uygulandı. Böylece Türkiye'de ilk kez elektrik tesisatı projesi ile aydınlatma projesi arasındaki derin ayrım, örneklerle ortaya konmuş oldu. Ayrıca bu ilk uygulamalarla, bilimsel ve teknik esaslara dayalı aygıt (*ışıklık*) yapımının da temelleri atılmış oldu. İlk parabolit ve elipsoit yansıtıcıları, konunun önemini kavrayarak büyük bir titizlikle üreten ve sonradan ne yazık ki orta yaşlarında iken yitirdiğimiz "Dikran Usta"yı da burada gönül borcu ile anmak gerekir.

O günden bu güne, bu konuda bir arpa boyu yol gidildi. Gidilen bu yolun yönü de, üzerinde düşünmeyi gerektirir nitelikte. Son birkaç yıldır aydınlatma konuları ülkemizde yeniden bir alevlenme dönemine girdi. Işık kaynaklarındaki önemli ve hızlı gelişmeler Türkiye'deki yapı üretiminin bu alandaki dış ilişkilerden dolaysız biçimde etkilenmeye başlaması; hem bu etkilenme sonucu hem de kendi doğal gelişmesi sonucu, yapı üretimimizin yapı fiziği konularının dikkate alınmasını zorunlu kılacak düzeye yaklaşması, bu alevlenmenin başlıca nedenleri arasında sayılabilir.

Bugün artık ülkemizde, yalnızca belli ve sınırlı çevrelerde olsa bile, aydınlatma tekniğinin önemi ve geniş olanakları anlaşılmaya başlanmış ve buna koşut olarak; aydınlığın niceliği dışında ve ondan çok daha önemli olarak aydınlığın niteliği kavramı da zihinlerde yerleşir olmuş ve özellikle mimari iç mekân düzenlemelerinde aydınlığın niteliği ile ilgili kuşku giderek ağırlık kazanma yoluna girmiştir.

Bilindiği gibi; ışığın nesnelere üzerinde oluşturduğu aydınlığın niteliği, bu nesnelere görsel algı ile ilgili özelliklerinin tek ve kesin belirleyicisidir. Bu belirlemenin rastlantısal değil de belli amaçlara yönelik ve isteğe uygun olması, aydınlığın niteliğinin mimari, sanatsal ve teknik verilere göre doğru bir biçimde oluşturulmasına bağlıdır. Tıpkı belli bir hacmi olan nesnenin, örneğin stiropor gibi hafif ve sert ya da macun gibi ağır ve yumuşak olabilmesi gibi; belli nicelikte, belli düzeyde bir aydınlıkta, onu oluşturan ışığın rengi, tayfsal yapısı, doğrultusal yapısı, aydınlığın dağılım biçimi ve benzeri etkenlerle birbirinden çok ayrı ve çok değişik niteliklere dönüşebilir. Bu nitelikler, mimari ve tüm görsel algılama konularının özellikleri ile büyük bir uyum içinde olabileceği gibi bunlara çok ters de düşebilir.

İşte 25 yılda aşılabilmiş yolun sonunda bu önemli gerçek, ülkemizde de konuşulur, görüşülür ve tartışılır duruma gelmiştir.

Aydınlığın niteliği, çağdaş aydınlatma tekniğinin en önemli ve en geniş konusu olmakla birlikte; doğaldır ki, ışık kaynaklarının konum, biçim, gereç ve detay özellikleri bakımından mimari anlatım ve düzen ile uyumu, boşuna harcamaların önlenmesi, göz sağlığı, güvenlik ve verimlilik sorunları gibi konular da bu tekniğin önemli bölümlerini oluşturur ve birlikte düşünülür.

Mimari iç ve dış mekânlarda, aydınlığın olabildiğince amaca ve tekniğe uygun bir biçimde oluşturulabilmesini sağlayacak en temel ilkelerin ve anahtar bilgilerin, TASARIM dergisinin bunu izleyen sayılarının her birinde, belli bir mimari mekân ya da konu türü içinde ele alınarak verilmesi düşünülmüştür. Bu yapılırken, genel geçerliliği olabilecek somut örneklerin de verilmesine çalışılacaktır.

Böyle bir yazı dizisi için “başlık” niteliğinde olan yukarıdaki genel açıklamaları yine 25 yıl öncesine dönerek çoktan yok olmuş olan **Tekfen Aydınlatma Enstitüsünden** iki genel görünüş ve bu enstitüde aydınlığın niteliğine ilişkin bir deneyin dört fotoğrafı ile süslemenin uygun ve anlamlı olacağını düşündüm.

Prof. Şazi SİREL

Eylül 1989



Çoktan yok olmuş olan Tekfen Aydınlatma Enstitüsünden iki görünüş





Özellikleri ve anlatımı en iyi bilenen nesnelere biri,  
belki birincisi insan yüzüdür.  
Bu nedenle aydınlığın niteliğindeki değişmelerin neden olduğu,  
insan yüzündeki anlatım ayrımları kolayca algılanır.  
Bir iç mekânda ve bu mekânın içindeki nesnelere de  
aynı değişimler söz konusudur.